

POLSKO-AMERYKAŃSKA
FUNDACJA WOLNOŚCI

**Raport ze spotkania leaderskiego organizowanego
w ramach Funduszu Inicjatyw Absolwenckich
Programu LIDERZY
Polsko- Amerykańskiej Fundacji Wolności.**

Temat spotkania:

Świetlice- polskie kluby młodzieżowe?

Staszów, 5.01.2015

Spis treści

Wstęp	3
Prześwietlenie świetlic – analiza obecnej sytuacji świetlic.....	4
Potencjały i problemy	4
Wnioski z analiz.....	7
Co zrobić, aby świetlice stały się miejscem dla młodzieży.....	10
Modelowa świetlica- klub młodzieżowy	10
Rekomendowane metody pracy z młodzieżą	11
Rekomendacje dotyczące animatora:	11
Rekomendacje dotyczące miejsca/przestrzeni, w której mieści się świetlica	12
Szanse powodzenia wdrożenia modelu.	13
Inne propozycje.....	14
Kontakt	15
Podziękowania.....	17

Wstęp

Spotkanie odbyło się w dniach 10-12 października 2014, wzięło w nim udział 6 absolwentów programu LIDERZY PAFW:

Agata Nowacka-Bednarz
Agnieszka Zwierzyńska
Elżbieta Różycka
Maria Jolanta Brykczyńska
Jacek Piwowarski
Barbara Zamożniewicz

Naszą inicjatywą chcieliśmy rozpocząć dyskusję na temat roli świetlic w animacji czasu wolnego młodzieży na terenach wiejskich. Uważamy, że potrzebne są zmiany na dużą skalę – zmiany systemowe, które doprowadzą do wdrożenia standardów pracy z młodzieżą w świetlicach wiejskich. Zastanawialiśmy się, co możemy zrobić, by świetlica, w której młodzi ludzie spotykają się, współtworzą to miejsce i realizują wspólnie wymyślone przez siebie działania stała się czymś powszechnym w każdej gminie a nie wyjątkiem od reguły.

Dużą inspiracją do rozpoczęcia prac nad świetlicami są kluby młodzieżowe, które funkcjonują w krajach takich jak Norwegia, Belgia czy Anglia. Są to placówki wpisane w system edukacji czy pracy socjalnej na poziomie każdej gminy, ze stałym dofinansowaniem, pracownikami młodzieżowymi oraz bardzo dobrze opracowaną metodologią pracy z młodzieżą. W Polsce coraz więcej osób i organizacji zwraca uwagę na konieczność tworzenia klubów młodzieżowych, głównie z tego powodu, że młodzieży najzwyczajniej brakuje przestrzeni do spotykania się i działania. Młodzież na terenach wiejskich jest w dużym stopniu wycofana z życia publicznego. Takie kluby mogłyby wypełnić olbrzymią lukę w pracy na rzecz młodzieży i z młodzieżą w ich czasie wolnym (tzw. edukacja nieformalna). To w takich klubach dzieje się to, co nazywamy budowaniem więzi społecznych, nabywaniem kompetencji miękkich i równaniem szans. Ale czy stać nas na upowszechnienie tej metody pracy w kraju? Czy wiejskie gminy stać na utworzenie i utrzymanie nowych placówek?

Kluby młodzieżowe nie są polskim tworem i wiele czasu musiałyby upłynąć zanim na stałe wpisałyby się w społeczną świadomość lokalną. A tym bardziej w system finansowania. Ale mamy inne twory, które są związane z polską wsią i z młodzieżą od lat – to świetlice. Czy one mają szansę stać się polskimi klubami młodzieżowymi? Co należałoby zmienić, by przenieść choć część z metody pracy z młodzieżą stosowanej z olbrzymim powodzeniem od dziesiątek lat w krajach zachodnich?

To początek pracy. Dużo jeszcze przed nami do przemyślenia, omówienia, zweryfikowania. Ale to dobry początek.

*Barbara Zamożniewicz
VIII edycja Liderzy PAFW
Inicjatorka spotkania*

Prześwietlenie świetlic – analiza obecnej sytuacji świetlic

Świetlice wiejskie są stałym elementem krajobrazu polskiej wsi- mieszczą się w murach budynków dawnych szkół, strażnic lub domów ludowych. Mają wieloletnią tradycję i na trwałe zakorzeniły się w świadomości Polaków. Przez lata były one uznawane za własność wsi (tzw. wspólnoty wsi, wspólnoty gruntowe) ale zmiany na rynku nieruchomości oraz zmiany przepisów prawa spowodowały, że wiele z nich stało się własnością gmin. Często także świetlice mieszczą się w domach strażaka, których właścicielem jest OSP i to OSP decyduje o sposobie wykorzystania tych przestrzeni.

Niektóre gminy zdecydowały o utworzeniu w świetlicach Placówek Wsparcia Dziennego (PWD) na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 o wspieraniu rodziny i sprawowaniu pieczy zastępczej. Każda PWD zobowiązana jest do przestrzegania przepisów ustawy oraz rozporządzeń dotyczących PWD. Jednym z nich jest np. możliwość korzystania z placówki tylko dzieci do 15 roku życia.

Świetlice nie będące PWD działają na podstawie przepisów prawa lokalnego- są powoływane np. uchwałą rady gminy jako świetlice wiejskie, działają często jako terenowe oddziały gminnych ośrodków kultury.

Rzadkim, ale dopuszczalnym rozwiązaniem jest prowadzenie świetlicy przez osobę prywatną lub organizację pozarządową.

Więcej o formach prowadzenia świetlic oraz odnośniki do tekstów źródłowych (ustaw, przepisów) znajdziecie w artykule „Jak założyć i prowadzić świetlicę wiejską” z portalu Witryna Wiejska oraz Kompendium:

<http://witrynawiejska.org.pl/strona-glowna/poradniki/item/20297-jak-zalozyc-i-prowadzic-swietlice-wiejska>

<http://witrynawiejska.org.pl/data/KOMPENDIUM.pdf>

Programy takie jak Program Rozwoju Obszarów Wiejskich czy programy Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej skierowane do samorządów prowadzących świetlice w ostatnich latach stworzyły możliwości nie tylko remontu i wyposażenia, ale też budowy nowych świetlic na terenach wiejskich. Dzięki temu znacznie poprawiła się baza lokalowa świetlic wiejskich.

Potencjały i problemy

Przeanalizowaliśmy sytuację świetlic pod kątem możliwości stworzenia w nich klubów młodzieżowych lub przynajmniej uruchomienia w nich zajęć dla młodzieży. Jest to subiektywna analiza w oparciu o naszą wiedzę i obserwacje prowadzone w 5 różnych gminach i w 4 różnych województwach z których pochodzimy (świętokrzyskie, podkarpackie,

wielkopolskie, lubelskie). Jest to bardzo wrywkowy obraz i niekompletny, w którym skupiliśmy się na wybranych aspektach, które determinowane były przez cel projektu.

Mocne strony świetlic

Określiśmy następujące mocne strony świetlic, na których można opierać się myśląc o ich wykorzystaniu do pracy z młodzieżą:

- świetlice tworzą dostępną bazę lokalową – w większości przypadków są własnością gmin, czyli do dyspozycji mieszkańców;
- duża ilość świetlic w skali kraju (choć występują duże różnice między gminami, np. Raków- 1 świetlica, Staszów- 13);
- istnieją odpowiednie przepisy umożliwiające prowadzenie świetlic w różnych formach i przez różne podmioty, zatem nie istnieje konieczność tworzenia nowych rozwiązań prawnych,
- zwyczajowo świetlice były dostępne dla wszystkich mieszkańców, różnych grup wiekowych, były miejscem integracji i aktywności, wokół których kumulowało się życie wsi;
- programy świetlic skierowane są obecnie głównie na pracę z dziećmi, dzieci są nauczone 'przychodzenia do świetlicy', nawiązują się między nimi więzi. To mocny fundament dla dalszej pracy z młodzieżą w tym miejscu;
- na terenach wiejskich (jak i wszędzie) mieszkają młodzi ludzie o dużych możliwościach, chętni do działania, otwarci na innych, chcący czuć się potrzebnymi - to duży potencjał do wykorzystania;
- są wśród młodych mieszkańców liderzy, gotowi pociągnąć za sobą większą liczbę osób.

Słabe strony świetlic

Zdiagnozowaliśmy wiele przeszkód, które stoją na drodze dostosowania/ przekształcenia świetlic w miejsca dla młodzieży. Są to:

- liczne ograniczenia względem sposobu pracy świetlicy stawiane przez organa prowadzące (gminy);
- szablony podejście do pracy świetlicy („skoro jest dobrze tak jak jest, to po co to zmieniać”);
- zawód wychowawcy na świetlicy nie jest prestiżowy, praca wychowawców jest nisko opłacana, co negatywnie wpływa na jej jakość;

- mała otwartość pracowników na nowe wyzwania, dalszy rozwój, zmianę sposobu pracy;
- konflikty interesów osób korzystających ze świetlicy (mała przestrzeń z której chcą korzystać dzieci, młodzież i dorośli, co powoduje trudności z organizacją pracy, wystrojem, wyposażeniem świetlic);
- słaba komunikacja i promocja działań świetlicy wśród mieszkańców;
- trudności transportowe i rozproszenie świetlic po terenie gminy;
- nieokreślone cele i misja świetlicy, przez co działania świetlic są „mgliste”, mało wyraźne a rezultaty pracy trudne do zmierzenia;
- często świetlice mają nieuregulowany stan prawny, łamane są zasady (np. klucze do pomieszczeń w rękach sołtysa/OSP, co zmniejsza dostępność budynku dla mieszkańców);
- niedoposażenie świetlic lub wyposażenie pod jedną grupę wiekową (np. tylko dla dzieci)
- niestałość finansowania w niektórych gminach;
- okazjonalność działań- niektóre świetlice nie działają systematycznie;
- brak systemu organizacji pracy świetlic- zdarza się, że na terenie jednej gminy każda ze świetlic działa oddzielnie a nie w sieci;
- stereotypy na temat młodzieży powielane przez osoby zarządzające i pracowników świetlic (traktowanie z góry przez kadrę świetlicy a nie po partnersku, obawy przed zniszczeniami dokonanymi przez młodzież);
- świetlice często kojarzą się młodzieży z socjoterapią, pracą z wykluczonymi społecznie- mają zły wizerunek.

Świetlice będące Placówkami Wsparcia Dziennego mają inne ograniczenia, które uznaliśmy za przeszkody w stworzeniu w nich klubów młodzieżowych, są to:

- mała elastyczność pracy świetlicy (obowiązują regulaminy),
- kadra przygotowana do pracy z dziećmi a nie młodzieżą,
- brak możliwości objęcia działaniem młodzieży powyżej 15r.ż.,
- wyposażenie dostosowane do małych dzieci a nie do młodzieży,
- pracownicy świetlic przyjmują rolę wychowawców (relacja wychowawca-wychowanek, wychowawca wychodzi z pozycji nadrzędnej wobec dzieci/młodzieży),
- duże ograniczenia zw. z możliwością wykorzystania przestrzeni świetlicy do pracy wykraczającej poza program PWD – niechęć do udostępniania przestrzeni innym grupom lub podczas nieobecności wychowawcy.

Wnioski z analiz

Z jednej strony świetlice to miejsca o olbrzymim potencjale do realizacji pomysłu tworzenia w nich klubów młodzieżowych, z drugiej strony ze świetlicami związane jest wiele problemów, które warunkują wprowadzanie zmian w skali wykraczającej poza jedną placówkę.

W naszej opinii świetlice stanowią przede wszystkim dobrą bazę lokalową, są zwyczajowo i prawnie ugruntowane w Polsce, mają w większości przypadków zagwarantowane w miarę stabilne źródła finansowania (budżet gminy). Przyjęto się także w większości gmin, że w świetlicy zatrudniony jest pracownik- wychowawca.

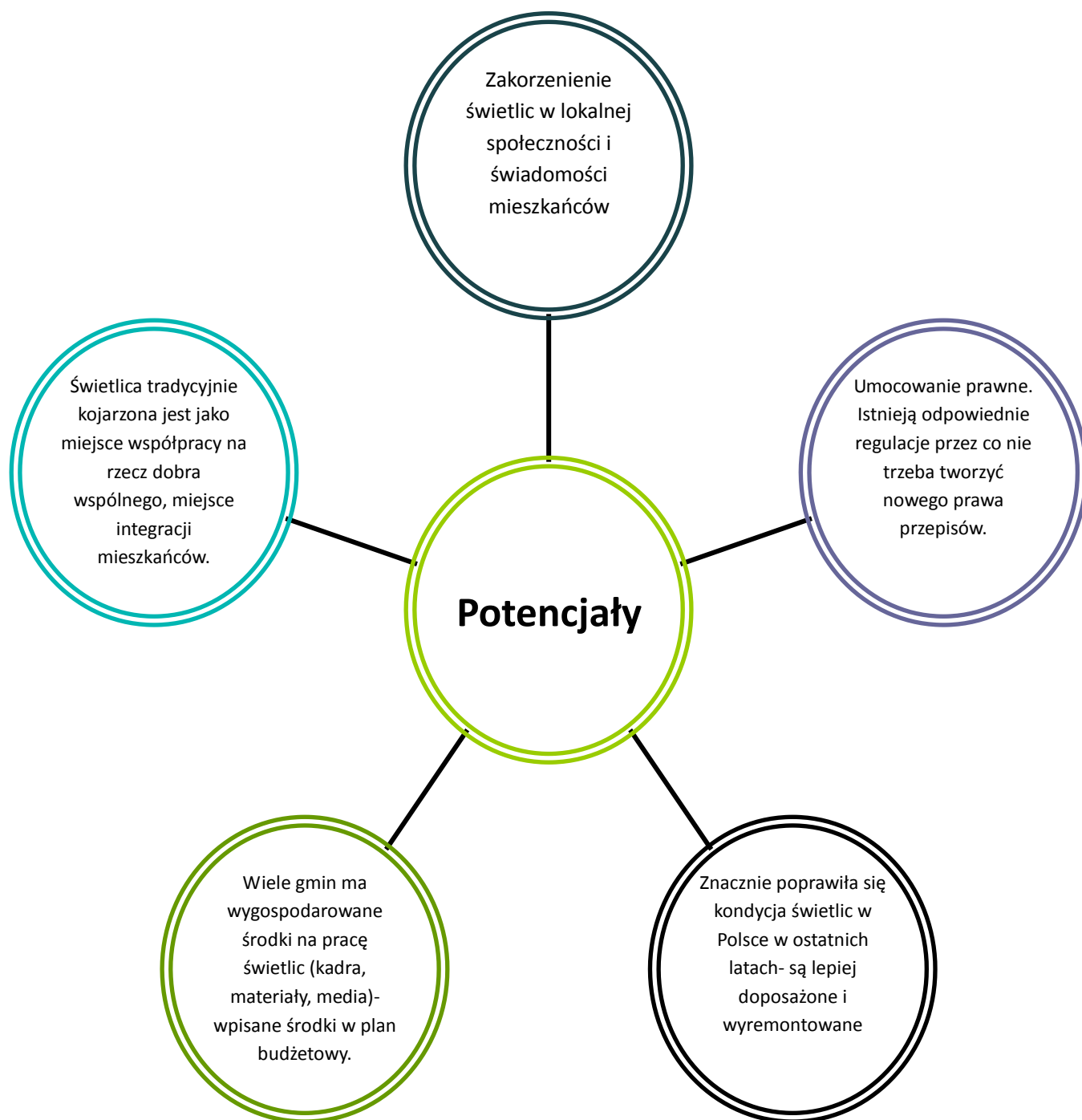
Kłopotliwa jest różnorodność form organizacyjnych świetlic (Placówki Wsparcia Dziennego, świetlice wiejskie/ środowiskowe będące własnością gminy, świetlice socjoterapeutyczne, świetlice będące własnością OSP), co przy chęciach wprowadzenia zmian/rozwiązań wspólnych na szeroką skalę może się okazać dużą przeszkodą.

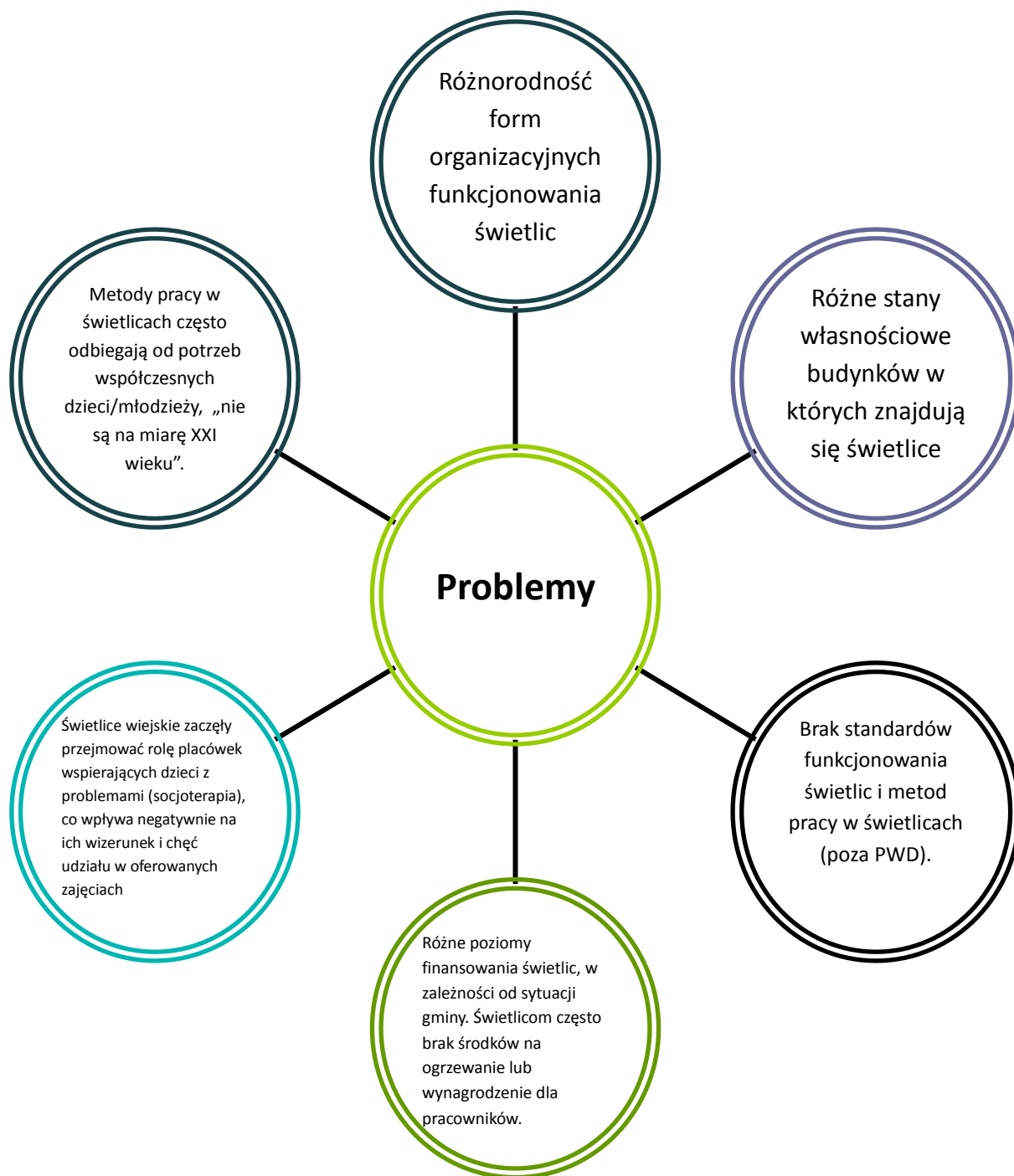
Zauważyliśmy także brak standardów dotyczących pracy świetlic, brak określonej wizji i poczucia misyjności u pracowników świetlic, co w naszej opinii przy pracy animacyjnej odgrywa bardzo ważną rolę. W sposobie pracy świetlic brakuje wytyczania jasnych celów i monitoringu rezultatów pracy.

Tworzenie w świetlicach wiejskich Placówek Wsparcia Dziennego ma wiele plusów, ale także minusów – największym z nich jest problem ograniczonej dostępności dla mieszkańców (regulaminy, przepisy, wyposażenie, które uniemożliwiają korzystanie z tej przestrzeni starszej młodzieży). Z drugiej strony w PWD dostrzegamy standardy pracy i stale prowadzony monitoring.

Z naszych obserwacji wynika, że często zdarza się, iż świetlice, które pozyskały w ramach dostępnych programów środki na wyposażenie i remont nie dysponują już środkami na utrzymanie budynków a tym bardziej na zatrudnienie w nim osób prowadzących zajęcia.

Osoby pracujące w świetlicach i oferta jaką oni tworzą są według nas kluczem do sukcesu w pracy animacyjnej na obszarze działania świetlicy. Ważne jest, by oferta ta była odpowiedzią na oczekiwania i potrzeby dzieci i młodzieży oraz wzmacniała ich samodzielność i pewność siebie w radzeniu sobie w przyszłości- z wyzwaniami jakie przed nimi stoją. W naszej opinii prace ręczne czy pogadanki na temat uzależnień są bardzo ważnymi elementami w pracy świetlicy, jednak nie mogą być jedynym kierunkiem i wyznacznikiem pracy placówki.

Co zrobić, aby świetlice stały się miejscem dla młodzieży

Młodzież czyli kto? Trudnością było nazwać grupę wiekową do jakiej skierowana ma być oferta naszej modelowej świetlicy. Najbezpieczniejsza definicja młodzieży mówi, by młodzieżą była nazwana ta grupa, która nie chce być dłużej nazywana dziećmi. Więc czasami będą to ludzie w wieku od 13 lat, czasami od 14 a może i wyżej. Tak samo trudno nam określić górną granicę. Ale na potrzeby naszych prac przyjęliśmy, że nasza modelowa świetlica zajmie się pracą z osobami w wieku 14-19 lat.

Co musi się stać, by świetlica stała się miejscem dla młodzieży? W naszej opinii przede wszystkim należałoby się zapytać młodych ludzi czego od takiego miejsca oczekują, jakiego widzieliby tam najchętniej animatora, jakie wyposażenie i jaką ofertę.

Opis modelu świetlicy- klubu młodzieżowego jaki proponujemy opiera się na zbiorze rekomendacji, jakie wypracowaliśmy na podstawie naszych wieloletnich doświadczeń i obserwacji. Model jest bardzo ogólny i uniwersalny, traktujemy go jako wyjście do dalszych rozmów i dalszej pracy.

Wyjściem do myślenia o świetlicach jako miejscach w których w sposób nowoczesny pracuje się z młodzieżą jest zmiana podejścia w myśleniu o świetlicy, młodzieży i świetlicy jako miejscu.

Fundamenty modelu:

1. **młodzież** jako potencjał (a nie problem- zmiana podejścia)
2. **animator** jako partner (a nie wychowawca- zmiana relacji),
3. **świetlica** jako miejsce rodzenia się wspólnych inicjatyw, miejsce współtworzone przez młodzież i animatora (a nie pracy odtwórczej, miejsce świadczenia usług względem społeczności lokalnej- zmiana podejścia)

Modelowa świetlica- klub młodzieżowy

Świetlica/klub młodzieżowy to:

1. Przestrzeń do spotkań dla młodych mieszkańców wsi bez względu na sytuację rodzinną i materialną.
2. Miejsce budowania więzi między młodzieżą z danej okolicy, między młodzieżą a społecznością lokalną.

3. Miejsce rozwoju kreatywności i zainteresowań młodzieży.

Celem świetlicy jest stworzenie przyjaznej przestrzeni, w której młodzi ludzie umacniają relacje między sobą oraz ze środowiskiem lokalnym, uczą się współpracy i współodpowiedzialności za siebie i swoje środowisko lokalne.

Rekomendowane metody pracy z młodzieżą

Podjęcie animatora do młodzieży oraz proponowane przez niego metody pracy to w naszej opinii najważniejszy element w procesie stworzenia klubu młodzieżowego. Wszyscy mamy liczne doświadczenia w pracy z młodymi ludźmi i liczne sukcesy, znamy wiele organizacji i osób, które w sposób – naszym zdaniem- bardzo skuteczny aktywizują młodzież, budują relacje, wzmacniają młodzież. To, co w naszej opinii przynosi oczekiwane przez nas rezultaty w pracy z młodzieżą rekomendujemy do powszechnego użytku.

Metody do zastosowania w pracy z młodzieżą w świetlicach/klubach młodzieżowych:

- edukacja rówieśnicza, uczenie się od siebie nawzajem,
- praca pod okiem mentora/coacha, którym jest animator świetlicy,
- praca metodą projektu społecznego- działania zakończone „widocznym rezultatem” (np. organizacja wydarzenia dla społeczności lokalnej), ewaluacja i ciągłe doskonalenie się,
- nastawienie na pracę w grupie, umacnianie relacji między członkami grupy, między członkami grupy a społecznością lokalną,
- młodzież włączona w tworzenie miejsca- „ich miejsce”, współodpowiedzialność młodzieży za miejsce,
- nowoczesne metody pracy na miarę XXI wieku, np. z użyciem Nowych Technologii,
- metody nastawione na wzmocnienie kompetencji miękkich (współpraca w grupie, rozwiązywanie problemów, elastyczność, odpowiedzialność..),
- oferta zgodna z zainteresowaniami młodzieży- młodzież ma wpływ na realizowane działania.

* działania zależą od: specyfiki społeczności lokalnej, od animatora, zainteresowań uczestników, budżetu, miejsca w którym realizowane jest działanie.

Rekomendacje dotyczące animatora:

- otwarty, kreatywny, autentyczny, komunikatywny,

- posiada doświadczenie w pracy z grupą/ w grupie lub ma silną motywację, by doskonalić się w tym zakresie,
- traktuje młodych ludzi partnersko – nie ma relacji 'wychowanek-wychowawca',
- ma szerokie horyzonty,
- elastyczny, mobilny,
- animator= mediator, mentor i coach (w zależności od potrzeb potrafi korzystać z różnych swoich umiejętności),
- rekomendacje dotyczące rekrutacji: wyłoniony w drodze otwartego konkursu przez pracodawcę (gminę), w składzie komisji przedstawiciele organizacji pozarządowych z doświadczeniem w animacji lokalnej oraz przedstawiciele młodzieży,
- otwarty na ustawiczne doskonalenie się/uczenie,
- animator poddawany jest ocenie (np. corocznej) przez młodzież. Jedynie animator akceptowany przez młodzież może być autorytetem i wychowawcą.

Rekomendacje dotyczące miejsca/przestrzeni, w której mieści się świetlica

Bardzo trudne naszym zdaniem jest wzmocnienie w młodzieży poczucia wartości i rozbudzanie w nich chęci do działania na rzecz innych, kiedy nie uszanuje się ich silnej potrzeby do posiadania własnego miejsca spotkań. W pracy z młodzieżą przestrzeń odgrywa ważną rolę i jest ważnym elementem wspierającym rozwój kreatywności zainteresowań młodzieży oraz wspierającym proces budowania relacji.

Przestrzeń powinna być:

- nowoczesna, czysta, jasna,
- dostosowana do potrzeb młodzieży i współtworzona przez młodzież,
- w typie idealnym – dostępna tylko dla młodzieży.

Szanse powodzenia wdrożenia modelu.

Zdajemy sobie sprawę, że tak znacząca zmiana sposobu pracy świetlicy jest nie lada wyzwaniem. Zastanawialiśmy się z jakimi przeszkodami spotkać się może osoba lub organizacja chętna wdrożyć nasz model klubu młodzieżowego. Znaleźliśmy jednak także wiele czynników sprzyjającym tej zmianie. Wyniki poniżej.

Zagrożenia

- dla organizacji chcącej wdrożyć model może się to okazać zbyt dużym obciążeniem (generuje koszty finansowe, nakład pracy i energii),
- brak wsparcia ze strony samorządu (jest to zbyt duże obciążenie dla gminy),
- niechęć osób dotychczas korzystających ze świetlicy do zmiany sposobu działania świetlicy, np. zmiana wystroju i wyposażenia, konieczność udostępnienia przestrzeni młodzieży,
- demografia- mało młodzieży na wsi,
- marazm środowiska i niechęć do zmian,
- wprowadzenie zmiany wiąże się z dużym ryzykiem – w przypadku porażki (np. zniszczenia wykonane przez młodzież) łatwy argument dla samorządu by wycofać się z pomysłu,
- na terenach wiejskich brakuje dobrze przygotowanych animatorów, pracowników młodzieżowych,
- brak środków finansowych w gminach wiejskich.

Szanse

- nowy zawód, pracownik młodzieżowy wprowadzony do Klasyfikacji Zawodów i Specjalności na wniosek Polskiej Rady Organizacji Młodzieżowych,
- obecny model formalno-prawny funkcjonowania świetlic (poza placówkami wsparcia dziennego) pozostawia otwartą przestrzeń w zakresie nowych rozwiązań,
- możliwość pozyskiwania funduszy na pracę z młodzieżą środków zewnętrznych,
- możliwość nawiązania współpracy między świetlicą-klubem młodzieżowym a biznesem,
- coraz popularniejsza staje się praca z młodzieżą, praca animacyjna,
- ruch turystyczny, świetlica-klub młodzieżowy jako miejsce z ofertą dla turystów.

Inne propozycje

W czasie spotkania przeszliśmy nie jedną, a wiele burz mózgów. Dzieliliśmy się licznym opiniami i pomysłami. Kilka z nich, które uważamy za szczególnie warte uwagi umieszczamy poniżej.

1. Fundusz „naprawczy” –zabezpieczona co roku kwota na remonty i uszkodzenia sprzętu wyrządzone przez młodzież podczas użytkowania świetlicy.
2. Animatorzy w danej placówce powinni pracować w zespołach a nie pojedynczo. Powinny stanowić uzupełniający się team 2-3 osób.
3. Należy położyć duży nacisk na promocję, wizualizację, by zmienić zły wizerunek świetlic.
4. Zasady użytkowania świetlicy wypracowane przez młodzież – metoda kontraktu.
5. Kadra wybierana przez młodzież i poddawana ocenie (np. raz, dwa razy w roku). Powinien się znaleźć odpowiedni zapis w statucie świetlicy umożliwiający takie działania.
6. Tworzenie regionalnych programów doskonalących dla animatorów pracujących w świetlicach- możliwość standaryzacji pracy świetlic, rozwoju kadr do potrzeb młodzieży w regionie.
7. Udostępnienie przykładowego statutu świetlicy przez Urząd Marszałkowski z rekomendacją proponowanych rozwiązań.
8. Konkurs regionalny na najlepszą świetlicę-klub młodzieżowy.

Zachęcamy do zapoznania się z infografiką podsumowującą nasz raport.

Kontakt

Jeśli interesuje Cię temat świetlic i pracy z młodzieżą, prosimy o kontakt:

Barbara Zamożniewicz
Inicjatorka i organizatorka spotkania
barbara.zamozniewicz@fundacjafarma.pl
Fundacja Aktywizacji i Rozwoju Młodzieży FARMA
www.fundacjafarma.pl , FB/fundacjafarma
Staszów, woj. świętokrzyskie

Agata Nowacka- Bednarz
a.nowacka@ponadhoryzontem.pl
Fundacja Ponad Horyzontem
Trzebownisko, woj. podkarpackie

Agnieszka Zwierzyńska
agazwierzynska@op.pl
Centrum Kultury i Rozwoju Lokalnego w Rakowie
Raków, woj. świętokrzyskie

Maria Jolanta Brykczyńska
biuro@siedlisko.gniezno.pl
Stowarzyszenie Na Rzecz Aktywizacji Społeczności Lokalnej "Siedlisko" w Lubochni
Gniezno, woj. wielkopolskie

Elżbieta Różycka
Gminna Biblioteka Publiczna w Urszulinie
elzbietarozycka@wp.pl
Urszulin, woj. lubelskie

Jacek Piwowarski
Stowarzyszenie Aktywności Lokalnej Dolina Kacanki
jacekpiwowarski@onet.pl
Wiązownica Kolonia, woj. świętokrzyskie

Serdecznie dziękujemy!

Szkole Liderów za możliwość organizacji spotkania

Pani Monice Machnickiej, kierownikowi Placówki Wsparcia Dziennego - Świetlicy
Jutrzenka w Staszowie za obecność na spotkaniu

Właścicielom i pracownikom Domu i Biblioteki Sichowskiej za wyjątkową gościnę